

JUBILEUMI KÖTET

A lapokat, a halászati termet kivéve, Gönczi Ferenc saját költségén állította elő, népszerűsítve ezzel is a néprajzi fotógyűjtemény anyagát.

Több mint tíz év gyűjtőmunkájának eredményeként állt össze a bemutatásra szánt anyag, ami a raktáron maradtal együtt alapjává vált a további fejlesztésnek.

Tárgyak között

A múzeum megnyitása után alig egy évre, az egyesület életében nyolcadik alkalommal, újra költözni kellett a raktári anyagnak, köztük a nagyobb méretű néprajzi tárgyaknak is. Gönczi azt hitte, hogy a kiállítás megnyitásával a múzeumügy nyugvópontra jut. „Gyűjtjük az anyagot, azokat feldolgozzuk, a ki nem állított anyagot raktárszerűleg rendszeresen kezeljük s várjuk az időt, amidőn a múzeum épületet felépítettük, s oda véglegesen elhelyezkedve egy új, a fejlődést biztosító helyzetbe juthatunk. A mi múzeumunk úgy látszik örökös vándorlásra van kárhozható.” Ekkor a főispáni istállóba voltak kénytelenek 80 ládányi anyagot és a nagyobb néprajzi tárgyakat bepakolni, amiről Gönczi ezt jegyezte fel: „Valóban felháborító szegénylenség! Múzeumi tárgyak istállóban!”

Sürgősen intézkedett a helyzet megoldása érdekében és a törvényszéki palota egyik nagytermét megkapták (144 m²), ami egy újabb költözést, tárgymozgatást vont maga után.

Az ezt követő időszakban a múzeum ügymeneteléből kitűnik, hogy tovább folyt a néprajzi gyűjtemény gyarapítása, de már nem olyan intenzitással mint korábban, hiszen már csak kiegészítésre törekedett a múzeum vezetője. 1938-ban Karádon, Kisbajomban és Törökkoppányban 77 db fehérhímzést gyűjtött be egyszerre, melylyel úgy hitte és írta is „letaroltuk ezen községekben a még utolsóul maradt fehér hímzésekkel mindent.”

A pásztorfaragások gyűjteményét is fokozatosan kiegészítette. Tóth Mihály számadó juhásztól több ízben rendelt, 1942-ben 12 darabot, köztük 2 hosszúfuruglát, 2 gyufatartót, 2 sótartót, 2 borotvatartót, 2 tükröst, 2 botot. Cserép János marcali juhásztól származó kollekciót is szeretne volna bővíteni, illetve másolatot készíttetni az egyik borotvatartóról, mert „valaki ellopta a múzeumból”, írta a pásztoresembernek levélben. Gönczi Ferenc 1941. december 9-én kelt levélére azonban már nem kapott választ, mert a levél visszajött „meghalt!” felirattal.

A gyűjteményfejlesztés – a pásztozművészet területén – ebben az időszakban szinte teljes egészében megrendelészerűen zajlott. Levelezésben állt a Kapoliakkal, Kálmán Istvánnal, de mindig számíthatott a lászlómajori Tóth Mihályra is. Gönczi segítette a faragókat, akiknek megélhetési forrásává vált a faragás. Kálmán Istvának 1934 augusztusában az alábbiakat írta: „Levelét megkaptam. Az elkészített faragványokat majd csak szeptember 16-án vasárnap hozza be Kaposvárra. Olyan régóta nem írt, s nem hozta be a megrendelt faládikákat, hogy már elfelejtettem, hogy kinek a részére volt. Azt nem biztosíthatom, hogy mindent megveszek, amit én nem vehetek meg, azt majd kiállítjuk, mert Kaposváron szeptember 22 és 31 között kiállítás lesz.”

A néprajzi értékek megörökítésének sajátos módját választotta némely festőművész.

Soós Istvánnak ajánlólevelet írt Gönczi, hogy Szennában, Zselickisfaludon, Attalában, Csökölyben, Csurgónagymartonban, Somogyacsán, Törökkoppányban le tudja festeni a népviseletbe öltözött embereket és e munkájában a falvak előjárói segítsék. E festmények közül 5 db a múzeum képzőművészeti, a szennai temető fejfáiról készült vízfestményei (7 db) a néprajzi gyűjteményt gyarapítják.

A múzeum életében jelentős állomás volt az 1936-os év, amikor a Vallás és Közoktatásügyi Miniszter 10.058/III. szám alatt az egyesület gyűjteményét közgyűjteménnyé nyilvánította.

Ezután a múzeum további helyiségekkel bővült, de a fő probléma a raktározás gondja (a Törvényszéki Palota nagytermének a kiváltása) továbbra sem oldódott meg. 1938-ban az egyesület működéséről szóló jelentésében az ügyvezető igazgató részletesen írt a pénzügyi nehézségekről, és arról, hogy ennek következményeként a néprajzi tárgyak száma is jóval kevesebbel gyarapodott. Az 1937. évi 797 darabbal szemben 188-al növekedett, ami 609 darabbal kevesebb az előző évinél. A II. világháború visszavetette a múzeum működését. 1943-tól fő feladat volt, az esetleges légitámadások elől, a gyűjtemény legértékesebb részének a városból való kimenekítése. A textilek nagy része beláadvá a Róma-hegyi Rippl-Rónai villába került, a többi a városszéli Orgel-féle Fekete tanyára (főleg faragások) vitték, illetve Lengyeltótiba, a vármegye által megvásárolt gr. Zichy Béla féle kastélyba (pásztozf faragások, kisbundák, szűrők).



Sétabot, id. Kapoli Antal munkája 1927-ből



Madaras mintával hímzett ünnepi férfing a 19. század második feléből, Törökkoppány



Faragott bot részlete. Tóth Mihály készítette Felsősegesden

Gyűjteni nem nagyon lehetett, írta Gönczi, mert „a nagy áruhiány a népet tartózkodóvá tette. Egyes esetekben olyan elnyűtt tárgyakért, melyeket máskor készségeesen ajándékoztak a múzeumnak, most megfizethetetlen árat kértek.” „Annnyit gyűjtöttem amennyit lehetett, s azt gyűjtöttem, ami kínálkozott.”

1945 szeptemberében tartott közgyűlésre készített jelentésében Gönczi Ferenc részletesen beszámolt az egyesület 1944. évi munkájáról és arról, hogy szorgalmazták a múzeum megyei kezelésbe adását, mert az egyesület anyagi ereje már meghaladta a működtetését. Emellett részletesen szólt a háború okozta károkról, az orosz katonák fosztogatásáról, romboló tevékenységéről is. „Múzeumunkat feltörték, halászati termünk tárgyait összehányták, a használható tárgyakat (csizmákat, bocskorokat) elvitték. Az Orgel-féle Fekete majorbeli tárgyaink, melyeket a múlt héten hoztunk haza, szintén meg vannak dézsmálva, de csak kis mértékben. Apróbb dísz-tárgyakat (csontlánczokat, szivarszipókákat stb.) vittek el.”

Gönczi Ferenc 1946. április 6-án előre haladott kora miatt a múzeumigazgatói tisztségéről lemondott, de tovább vitte az ügyeket, mert nem volt olyan személy, aki átvette volna tőle a munkát. Még a háborús károkat is megpróbálta felmérni, amit az Ethnographia LVI. évfolyama 50 %-os veszteségként közölt.

Gönczi Ferenc amikor Zala megyéből Somogyba került (1912), már jelentős kutató és feldolgozó múlttal rendelkezett. Kaposváron Dr. Sebestyén Gyula ajánlásával került az egyesülettel kapcsolatba, majd, mint a néprajzi gyűjtés elkötelezettje előbb alelnöke, majd ügyvezető elnöke, illetve ügyvezető igazgatója lett. 1940-től igazgatóként folytatta a munkáját.

Múzeumszervező tevékenységével elérte, hogy az ügy iránt elkötelezett támogatók segítségével lerakta a múzeum alapjait, a néprajztudomány megszállottjaként pedig olyan gyűjteményt hozott létre, melyre a későbbi utódok építeni tudtak.

Gönczi kapcsolatot ápol a Néprajzi Múzeum munkatársaival, más megyék múzeumvezetőivel és bátran állíthatjuk, hogy muzeológiai tevékenysége a kor szakmai színvonalán állt.

Somogy népi kultúrájáról gyűjtött adatait (gyermekélet, gyermekjátékok, betyárélet, kézművesség, szokások, építkezés stb.) cikkeiben, tanulmányokban folyamatosan publikálta, illetve önálló kötetekben összegezte. Máiig kiemelkedő jelentőségű a gyermekéletről írt monográfiája, ami 1937-ben Kaposváron jelent meg „Somogyi gyermek” címmel és az 1944-ben közzétett „A somogyi betyárvilág” című összefoglalója. Írt tanulmányt a somogyi egykézes káros következményeiről és javaslatokat is tett ennek elkerülése érdekében. A somogyi gyermekjátékokról szóló munkája a Dunántúli Tudományos Intézet Kiadványai című sorozatban halálát követően 1949-ben jelent meg.



Karikásostor. Kálmán István 1930 körül készítette Kopárpusztán



Kürt. Ifj. Kapoli Antal 1930 körül készítette Somogyhárságyon